

НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ЗВОРОТНОМУ ЗВ'ЯЗКУ В ПАРНІЙ ТА ГРУПОВІЙ РОБОТІ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стаття присвячена проблемі навчання учнів початкової ланки зворотному зв'язку в парній та груповій роботі засобами англійської мови. Розглянуто поняття «зворотний зв'язок», його типи та функції.

За останні десятиліття відбулися глобальні зміни в житті людей. Новітні інформаційні технології зламали вікові стереотипи, небачено розширили можливості людини, відкрили перед нею нові перспективи. Пріоритетне місце в розвитку суспільства посіла наука, без якої неможливо уявити майбутній процес людської цивілізації. У цих умовах особливого значення набула освіта, перед якою постали нові важливі завдання: створити необхідні умови для здобуття учнями якісних знань, предметних та загальнолюдських компетенцій, забезпечити можливості для рівного доступу до повноцінної освіти різними категоріям школярів відповідно до їх здібностей, індивідуальних нахилів і потреб.

Швидкий темп розвитку інформаційно-комунікаційних технологій призводить до необхідності вдосконалення форм і методів передачі інформації. Як зазначають такі відомі науковці, як А.А.Гін, Н.Є.Кузовлева, Є.І.Пасов, О.М. Прохорова та інші, для отримання високої ефективності навчання необхідно підвищувати якість механізмів педагогічної діяльності [4].

Таким чином, особливо гостро постає питання пошуку нових, найбільш ефективних методик, методів та прийомів вивчення іншомовної культури, які б підтримували стійкий інтерес учнів до вивчення іноземних мов, сприяли розвитку інформаційної компетентності, створювали та підтримували активну мотивацію до навчання.

Успішне засвоєння теоретичного та практичного матеріалу неможливе без активної взаємодії вчителя та учня. Тільки у спільній діяльності з учителем формуються знання, уміння й навички учня. Саме тому обов'язковим елементом, який свідчить про якість процесу навчання, зокрема й іноземної мови, є зворотний зв'язок. На думку Н.Д.Гальскової, уміння вчителя використовувати зворотний зв'язок у вивченні іноземної мови є одним із найважливіших моментів у процесі навчання [2].

Тож мета нашої статті – висвітлення процесу навчання школярів початкової ланки в парній та груповій формах роботи у зворотному зв'язку.

Поняття «зворотний зв'язок» пов'язане з розвитком кібернетики і, перш за все, з роботами Н.Вінера. Проте існує думка, що термін «зворотний зв'язок» був введений ще в 1893 році Н.Н.Ланге. У межах різноманітних наукових підходів і напрямів поняття «зворотний зв'язок» наповнюється різноманітним змі-

* © Грабовська Ю. А., Шорнікова М. В.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

стом. У біхевіоризмі він розглядається як підкріплення відповіді. Основною ідеєю оперантної теорії Б.Ф.Скінера є підкріплення правильної реакції як механізму формування правильної поведінки. Представники когнітивної психології розглядають зворотний зв'язок як інформацію про наявність помилки, про причини її виникнення та інструкцію щодо її виправлення. О.В.Брушлінський вважає, що механізм зворотного зв'язку необхідний у процесах мислення, але є недостатнім для його саморегуляції [1].

Зворотний зв'язок (англ. feedback) у навчальній діяльності – це процес отримання інформації про стан ефективності навчального процесу та його учасників. За визначенням, поданим у Вікіпедії, зворотний зв'язок – це вплив результату функціонування якої-небудь системи на характер її подальшого функціонування.

Зворотний зв'язок дозволяє надати нового виміру навчально-виховному процесу, роблячи акцент на плюси, а не на мінуси. Відмічаючи сильні сторони роботи учня, учитель мотивує його на подальшу взаємодію та зацікавленість предметом. У процесі здійснення зворотного зв'язку учні відповідають на наступні запитання:

- Чи в правильному напрямку я рухаюся?
- Що я повинен поліпшити?
- Що я роблю добре?
- Як я в цілому справляюся з роботою?

Зворотний зв'язок допомагає учневі відстежувати свій прогрес, планувати майбутні досягнення, переживати почуття задоволення від виконаної роботи [3]. Учитель може здійснити помітний позитивний вплив на діяльність учня за допомогою таких заходів, як конструктивна критика, необхідна підтримка та зворотний зв'язок. У своїй книзі «Працюючі навчальні стратегії: Науково-обґрунтовані стратегії для підвищення якості навчання» Marzano, Pickering and Pollock (2001) називають зворотний зв'язок у числі дев'яти найбільш ефективних стратегій. Ефективний зворотний зв'язок повинен бути таким, що «коригує», а не оцінює. Він повинен містити пояснення того, що учень робить правильно, а що – неправильно. Бути своєчасним. Чим більш оперативний зворотний зв'язок, тим більш він ефективний. Він має орієнтуватися на певний рівень знань учня, а не на усереднену норму. Надайте учням можливість для здійснення власного зворотного зв'язку. Учні повинні вміти ефективно здійснювати моніторинг свого прогресу в процесі самооцінювання, заснованого на зворотному зв'язку, наданому вчителем.

Зворотний зв'язок може бути формальним і неформальним [3]. У процесі здійснення неформального зворотного зв'язку вчитель може «сісти» за стіл учня та прокоментувати його роботу. За допомогою цього виду зворотного зв'язку учні можуть отримувати необхідні поради та здійснювати негайні

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

зміни. Для отримання формального зворотного зв'язку, учні беруть участь у спеціально призначених консультаціях, у процесі яких учитель перевіряє їхній прогрес і ставить перед ними нові цілі. Консультації сприяють розвитку навичок самостійної роботи учнів і захищають їх від остраху невдач. Коли діти отримують зворотний зв'язок у навчальному процесі, вони вчать на своїх помилках, здійснюють необхідні зміни та здатні до переходу на наступний рівень. Кращий зворотний зв'язок містить пояснення того, що є точним, а що неточним у відповідях учнів. Крім того, продовжуючи працювати над завданням, доки вони не впораються з ним, учні набувають важливих для подальшого навчання навичок [6].

Учні, як правило, цінують ідеї та думки своїх однолітків. У більшості випадків їм подобається спільна робота. І якщо їм видається така нагода, вони можуть як пропонувати свої ідеї, так і отримувати їх від однолітків. Форми взаємодії «учень – учень» (P1 – P2), при правильній організації, є хорошою можливістю для розробки ідей, пропозицій і уважної оцінки роботи учнів. Якщо ці форми виявляються продуктивними, учні починають розуміти, на що їм слід звернути увагу, й освоюють специфічні критерії для оцінки цього виду діяльності. Хорошими засобами, що забезпечують позитивний зворотний зв'язок, а також генерацію ідей і пропозицій, є керівництво з оцінювання та оцінні листи. Є ціла низка причин, з яких учителям слід використовувати цю стратегію на своїх уроках, поєднавши її з необхідною практикою та прикладами. Саме тому ми розглядаємо зворотний зв'язок щонайменше у двох напрямках: у парній та груповій формах роботи. Саме на початковій ланці групова підтримка, дії разом, дають почуття захищеності, допомагають зробити перший крок у невідоме. Наприклад, перший вихід до дошки, відповіді із місця, клас підкаже групі, що в них вийшло добре, що допоможе цій групі стати ще краще [5]. У 1-3 класах найкраще об'єднувати дітей у трійки. У 4-му класі та старше на групи по четверо. Найкраще об'єднати в одну групу різних за статтю дітей, з різною успішністю, з різних культурних середовищ. Для підвищення ефективності навчання можна підтримувати існування тих самих груп упродовж усього курсу навчання. Це підсилює дружні зв'язки між дітьми й позитивно впливає на навчання загалом.

На початкових етапах навчання школярів особливо ефективна технологія роботи в парах. Її можна використовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети: засвоєння, закріплення, перевірки знань. За умов парної роботи всі діти в класі отримують можливість подумати, обмінятися ідеями з партнером і озвучити це перед класом. Ця форма роботи сприяє розвитку навичок спілкування, уміння висловлюватись, переконувати, вести діалог, дискусію. Така співпраця не дає можливості ухилитись від виконання завдання. Для організації роботи в парах використовують такий алгоритм:

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

– Пропонують учням завдання (запитання для невеличкої дискусії чи аналізу ситуації).

– Об'єднують учнів у пари, визначають, хто з них буде говорити першим, і просять обговорити свої ідеї один з одним. Краще відразу визначити час на висловлення кожного в парі й спільне обговорення. Це допомагає досягти згоди щодо відповіді або рішення.

– По закінченні часу на обговорення кожна пара представляє результати роботи, обмінюється своїми ідеями та аргументами з усім класом. За потребою це може бути початком дискусії або іншої пізнавальної діяльності.

Найчастіше на уроках можна використовувати такі види роботи в парах:

– Гра «Незнайко» (один учень читає, а інший виправляє помилки).

– «Інтерв'ю» (один учень запитує, а інший дає відповіді).

– Гра «Кіт і мишка» (редагувати письмові роботи один одного).

– «Взаємні запитання» (протестувати та оцінити один одного).

Співпраця в парах готує дітей для подальшої роботи в групах.

Групова робота – це унікальна організація уроку. Вона забезпечує взаємодію між учнями і робить непрямим керування вчителя. Він виступає організатором початку і кінця роботи: формулює завдання, спільну інструкцію з його виконання, разом з учнями оцінює результати. Етап спільної оцінки допомагає формуванню самооцінки й самоконтролю школярів. Дуже важливо, що оцінюється робота всієї групи, а не окремих учнів. Помилки дітей обговорюються тільки в групі. Робота учнів перетворюється з індивідуальної діяльності на співпрацю. Школярі вимушені навчитися домовлятися швидко, не враховуючи особисті інтереси. Поступово учень починає відчувати клас частиною свого світу, він зацікавлений у підтриманні дружніх стосунків. Ця форма роботи має велике значення для формування самостійності школяра. Працюючи в команді, учень має можливість проявляти ініціативу (вибрати завдання, порадити, як організувати роботу); учитися планувати свої дії, переконувати, нести відповідальність за себе й команду.

Велике значення має процес об'єднання дітей класу в групи. Дуже часто вчитель об'єднує дітей у групи з урахуванням їхніх особистих можливостей. Відомо, що слабкому учню потрібні не стільки сильні, скільки терплячі й доброзичливі партнери. Школяру з високою активністю потрібен партнер, здатний слідкувати за ходом міркувань. Об'єднання дітей «за бажанням» не завжди дає продуктивний результат, тому що особистісні відносини стають головними в розподілі доручень і організації роботи.

Виділяють головні напрями в організації групової форми

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

навчання [4]:

1. Завдання треба сформулювати ясно й чітко. На початку роботи слід дати учням інструкції з виконання роботи.

2. Треба визначити, хто буде головуючим, посередником, секретарем, доповідачем. Розподілення вчителем ролей у групі має особливе значення на перших етапах формування груп. Пізніше це можуть робити самі учні.

3. Поведінка вчителя під час групової роботи. Учитель, працюючи з малими групами, може:

- контролювати,
- організовувати,
- оцінювати роботу учнів,
- пропонувати учням різні варіанти рішення,
- бути наставником, джерелом інформації.

Кожен педагог, використовуючи роботу в групах, повинен пам'ятати:

– Недоцільно приділяти свою увагу тільки одній групі, забувши про інші.

– Виправляти помилки (окрім тих випадків, коли учні самі звертаються по допомогу).

– Недоцільно виправляти або критикувати перші висловлювання, навіть, якщо припущено грубу помилку. Цю роботу повинні виконати учні в доброзичливій формі.

– Непотрібно давати відповідь на запитання, якщо на нього може відповісти будь-хто з учнів [4].

Педагогу не слід ходити класом або стояти біля однієї парти. Учні дуже часто соромляться висловлювати думку в присутності учителя. Але ближче до кінця роботи, коли учасники вже ведуть розмову, педагог може взяти участь в обговоренні: слухати, направляти, відповідати на питання.

Наведемо декілька прикладів форм групової роботи на уроках:

Карусель. Розставте стільці для учнів у два кола. Учні, які сидять у внутрішньому колі, розташовані спиною до центра, а ті, які сидять у зовнішньому – обличчям до них. Таким чином, кожен сидить навпроти іншого. Внутрішнє коло нерухоме, зовнішнє рухливе: за сигналом ведучого всі його учасники пересуваються на один стілець праворуч і опиняються перед новим партнером. Мета: пройти все коло, виконуючи поставлене завдання.

Акваріум. Слід об'єднати учнів у групи по 4–6 учнів і запропонувати їм ознайомитися із завданнями. Одна із груп сідає в центрі класу. Ця група отримує завдання для проведення групової дискусії. Поки діюча група займає місце в центрі, учитель знайомить решту класу із завданням і нагадує правила дискусії в малих групах. Групі пропонується впроголосити продовж 3–5 хвилин обговорити можливі варіанти розв'язання проблемної ситуації. Учні, які перебувають у зовнішньому колі, слухають, не втручаючись у перебіг обговорення. По завер-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

шенні відведеного для дискусії часу група повертається на свої місця, а учитель ставить класу запитання:

- Чи погоджуєтесь ви з думкою групи?
- Чи була ця думка достатньо аргументованою, доведеною?

Така бесіда може тривати 2–3 хвилини. Після цього місце в «акваріумі» займає група, котра обговорює наступну ситуацію.

Наприкінці вчитель має обговорити з учнями перебіг групової роботи, прокоментувати міру оволодіння навичками дискусії в малих групах.

Парна і групова робота мають значні переваги [4]. На відміну від лекції, де переважає монологічна мова педагога, на заняттях з використанням групової і парної роботи відбувається відпрацювання конкретних умінь і навичок. Невеликі групи дозволяють учителю бачити кожного у практичній діяльності, сприяють виникненню стійких зв'язків між усіма присутніми, стимулюючи глибоке осмислення діяльності. Парна і групова діяльність – це спільна діяльність учителя й учнів, що дає змогу реалізувати природне прагнення до спілкування, взаємодопомоги та розвитку творчості.

Отже, підсумовуючи, зауважимо, що навчання зворотному зв'язку в парній та груповій роботі є дуже цікавою та продуктивною формою роботи, особливо на початковому етапі навчання. Учні початкової ланки освіти з перших шкільних років увчаться показувати своє ставлення до навчально-виховного процесу, чим спонукають педагога до подальшої креативної роботи.

Література:

1. Атанов Г.А. Діяльнісний підхід у навчанні. – Донецьк: ЕАІ-прес, 2001. – 156 с.
2. Гальскова Н.Д. Современная методика преподавания иностранных языков. – М.: Арктика, 2002. – 58 с.
3. Касаткін С.Ф. Техника обратной связи. – СПб.: Питер, 2002. – 192с.
4. Кривошапка О.Б. Групові форми роботи в початковій школі. – Х.: Вид. Група «Основа», 2008. – 157 с.
5. Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. та ін. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
6. Rea-Dickins P., German K. Evaluation. – Oxford: Oxford University Press, 1996. – 175 p.